

unum *scarpra*; ---» (Serra Ràfols, vii *CongrHiCorAr.*, 576); *scarpres* és clarament masculí en doc. de Bna., 1437 (*BABL* xi, 160); «lo *escarppe*: schroeteisen», *Vocab. cat.-al.* de 1502.

En d'altres el fet d'aparèixer en plural dificulta el reconeixement del gènere: *scarpres* en un document rossellonès de 1375 (*InuLC*, s. v. *tribena*), *scarpre* Ribes, 1380 (*BABL* vi, 472); «tota ferramenta de ferro ho acer --- com és dalls, podedores --- *escarpres* ---», doc. de les Drassanes, a. 1481 (ed. Moliné del *Cons.*, 10 233). El *DAG*. dóna un testimoni de 1377 i uns quants dels anys 1404-1430, però sense distingir bé unes variants de les altres; *AlcM* cita *unum escarppe* l'a. 1363.

Almenys des del S. xvi queda establerta la forma fem. en els textos orientals: «una *escàrpara* bona», 15 inv. d'Igualada, a. 1564; «la *escarppe*: caelum-li» en el gironí OPou, a. 1575 (entre els «vocables de la paret y de edificar», *ThPu.*, p. 4); *escàrparas* en un doc. barceloní de 1701 (Caretà, *Barbr.*, s. v. *enformador*).

La forma femenitzada es comprèn que s'imposés en els parlars de fonètica oriental, on -e i -a sonen igual i la pronúncia no distingia, en les formes articulades, si la *ə* pretònica pertanyia al mot o a la partícula anteposada, en combinacions com *laskárppe*, una e., 25 *aquesta e*. I de fet s'ha generalitzat el femení en català central i en els dominis oriental i baleàric, incloent-hi Eivissa («*escarpa*: cortafrió», *PzCabr.*); també a Mallorca ho he sentit: d'una inscripció que veig en una pedra, pujant de Cala Rajada a la Colònia de Sant Pere, em diuen que «era un pastor que ho feia, amb una *askárppe*» (1969).

En els parlars occidentals han restat en canvi les formes en -e, i masculines, fins avui. Pere Serafí usava encara *escarppe* en el S. xvi (Caretà, *Barbr.*, s. v. *palanqueta*). No sense certes alteracions d'altres menes. A Esterri de Cardós *askérpes* (1935). En el Flamicell ens parlen de l'*escaple* d'enfornar (Violant, *BCEC* XLVII, 23), a Tremp d'un *escable* 'cisell de dentar la falç' (*AlcM*, a la Vall de Boí m'expliquen que «quan 40 la treballaven ací per a fer teulades, partien la llosa amb un *askapplét*» (dim., Taüll, 1969); *askábble* al Pont de Suert (*BDC* xxiii, 16). Entre els valencians, Sanelo, com a trad. del cast. *escoplo*, registra alhora *escarpe* i *escapre* (fº 72v), Lamarca només aquest; a 45 Benassal assenyala *escarpe* Carles Salvador, una i altra forma des de València cap a Albaida i Castalla (c. 1950, Giner i March, Enric Valor, si bé dels mots d'aquest no sé si podem deduir que a Castalla encara pronunciïn *escapre*); *escapre* 'punta corrent' a Morella, *AlcM*.

En castellà el resultat normal *escopro* es canvià en *escoplo* per una ultracorrecció de la r; però a l'Alt Aragó, em deien a Bielsa (1965) que entenen per *eskóbre* una espècie de punxó, amb què foradaven les tires de cuir, per fer les avarques; també *escobre* 'escarppe' Benasc i Gistaín (*BDC* vi, 24; xxiv, 168).

Variants més alterades fonèticament són *escarp* Pego (*AlcM*) i ja en doc. de 1518, *DAG*. En el Rosselló el mot degué passar, amb sonorització entremig 60

de les dues sonores -r- i -s-, primer a **escarbne*, dissimilat en **escasbne* > *escajbre*, amb la mateixa evolució que *arbre* > *asbre* > *aibre*; però allà, aplicant-se a la punta de ferro o punxó de la baldufa, ha acabat per designar la baldufa mateixa, que, llançada amb força al sòl, dóna una forta escarpada: el mot no s'accentua en la i (Grandó, *Misc. Fabra*) sinó en la á, com ho comproven l'*ALF*, mapa *toupie* (n.º 1319) i l'*ALCat*. *askájbne* a Catllà i a Elna (mapa 205). D'*escarp(re)* resultà una forma *escarpi* (que *AlcM* recollí a Gandesa i Priorat), i d'aquesta, un *escàrpi*, de la qual sortí manllevat el cast. *escarpia* 'clau gros, de cap colzat' [1570], per al qual i altres variants, veg. l'article del *DCEC*.

DERIV.: D'un *escapi* anàleg a tot això, sembla derivar un *escapiador* que MVayreda emprà com a nom d'una varietat de bosquerols: quan albiren la fumarella denunciadora del catau de l'Esparver a damunt dels cingles de Manllada: «si tu creus que és fum, com s'explica?; jo no sé que hi haja carboners ni artigayres ni *escapiadors* ---» (*La Puny.*, t. xxiv, 370, 284).

Escarpell 'espècie de destraleta, etcètera', del ll. *SCALPELLUM* diminutiu de *SCALPRUM* (amb -LP-ŕ-L- > 25 -LPERL- > -LPELL-) 'escarpeta', 'escalpel': una variant *escapel* ja en doc. de Corbins a. 1299 (context en *tribanola*, *TREPANT*), *BABL* vi, 71; arag. ant. *scopeillos* (veg. cita en *ESCODA*, doc. de fi S. xi, Cart. de Fanlo, p. 111; *askarpél* a l'entrada d'Andorra; 1 per a l'ús tarragonès veg. *BDC* vi, 43; *AlcM* documenta des de 1438. *Escalpel* cultisme de cirurgians (var. *escarpell*, c. 1500, Cauliac). *Escarpellar*; *escarpellació*. D'*escàrpara*, deriven els pescadors *escarparar* (*BDC* xiv, 25). *Escarpejar*; *escarpar*, 1431, *AlcM*. *Escarperó*. *Escarpet*. *Escarpió*, eiv.?

1 A l'agullada hi havia un *escarpell* o fulla tallant, a l'extremitat oposada a l'agulló; en els *arpigots* és el tallant que va a un costat del mànec, a l'altre costat del qual queden les dues pues. Arcavell, 1936.

ESCARRABITLLAT, -BILLAT, 'eixerit, espavilat', mot comú al català del Nord-Est amb l'oc. mod. *escarrabilhat* id., que probablement es deu a un encreuament de *revelhat*, oc. *revelhat*, 'despertat', amb un mot com l'oc. mod. *escarçaià* (fr. *écarquiller*) 'esbaldellar o obrir molt', especialment els ulls, *s'escarçaià* 'eixeribir-se' (també cat. comarcal *escarquillat* 'espavilat'), mot de creació sobretot expressiva; *revelhat*, extret d'*esvelhar*, fr. *éveillé*, ll. *EVIGILARE*. □ 1.ª 50 *doc.*: 1647, *DTo.*; dels parlars occitans el mot passà a una forma fr. *escar(re)billat* que es troba sovint en el S. xvi.

«*Escarrabillat*: alacer, *agilis*, *validus*, *robustus*, qui ad summum valet», *DTo.*, on crec ja figura a la 1.ª ed., i d'ell va passar a Lacav. i lèxics posteriors. Ha restat, però, un mot dels parlars del Nord-est i pirinencs en general; fins en Verdaguer, que l'usà en la seva traducció de *Nerto* (5), es pot sospitar que més 60 que l'ús vigatà i tant com el de parlars catalans més